

*Dr. Liber Noémi**

AZ INNOVÁCIÓMENEDZSMENT KIHÍVÁSAI ÉS MEGOLDÁSAI A FELSŐOKTATÁSBAN – I. RÉSZ

Manapság nem kell a területen jártas szakembernek vagy a témában érintettnek lenni ahhoz, hogy az innováció, a spin-off, a start up stb. kifejezéssel találkozunk, hiszen rendszeresen beléjük ütközünk mind a nyomtatott, mind az online sajtóban. Ennek oka, hogy az egyetemek gazdasági szerepvállalását és ipari kapcsolatait gazdasági, politikai és tudományos körökben is egyre növekvő figyelem övezi.

Az oktatás és a kutatás mellett ugyanis harmadik (alap-) funkcióként egyre több egyetem küldetésnyilatkozatában jelenik meg a kutatási eredmények piaci értékesítésének a feladata, és közülük egyre többen hirdetik magukat vállalkozó egyetemként. Mindezt persze nem teljesen önként teszik, nagyban befolyásolja őket az, hogy világosan érzékelhető összeurópai szinten az ez irányba történő navigálás mind kormányzati, mind ipari irányból.

Az Európai Bizottság szerint a globális versenyben való helytállás érdekében az egyetemeknek erős, egységes és vállalatszerű menedzsmentre, jól meghatározott küldetésre és stratégiára, kevesebb állami befolyásra, de nagyobb számonkérhetőségre, a társadalommal való erőteljesebb integrációra, s különösen az iparral, a vállalati szférával való szorosabb kapcsolatok kiépítésére van szükségük.¹

A fenti folyamat kapcsán azonban általában a benne rejlő – kihasználatlan – lehetőséget, azok pozitív hozadékait emelik ki a fent említett források, az ezek mögött meghúzódó akadályokat, nehézségeket nem.

E sorok szerzője – mint egy magyarországi kutatóegyetem technológiatranszfer-irodájának a munkatársa – rendszeresen beleütközik azon nehézségekbe, amik egy felsőoktatási intézményben végzett hasznosítási törekvések során felmerülhetnek. A többéves szakmai munka során tapasztaltak, valamint a bekövetkezett, a felsőoktatást érintő jogszabályváltozások következményeként jelentkező működési és szerkezetbeli átalakulások által gerjesztett kihívások ösztönözték jelen tanulmány megírását.

A témához kapcsolódó szakirodalom elemzését követően a relevánsnak vélt, már meglévő jogszabályok módosításaival és az újak hatálybalépésével, a felsőoktatási környezetben végzett technológiatranszfer és kutatáshasznosítás területén bekövetkezett változásokat foglaljuk össze. Ezt követően a Pécsi Tudományegyetem Kutatáshasznosítási és Technoló-

* A szerző a Pécsi Tudományegyetem Pályázatmenedzsment és Innovációs Igazgatóság Kutatáshasznosítási és Technológia-transzfer Osztályának vezetője.

¹ COM (2006) Communication from the Commission to the Council and European Parliament. Delivering the Modernization Agenda for Universities: Education, Research and Innovation. Commission of the European Communities, Brüsszel, 2006.

gia-transzfer Központ szellemi termék-jogászaként megélt esettanulmányokon keresztül áttekintjük a lehetőségbeli korlátokat, kihívásokat, valamint a szakma szépségeit és sikereit. Mivel az említett folyamatokban kulcsfontosságú szerepet játszanak a kutatók – ezt az esettanulmányok is minden esetben alátámasztják majd – a szerző szűk körű kérdőíves felmérést is végzett az élettudományok területén tevékenykedő kutatók között, aminek eredményei szintén ismertetésre kerülnek a tanulmányban.

1. A KAPCSOLÓDÓ IRODALOM ELEMZŐ FELDOLGOZÁSA

1.1. Az egyetemek harmadik (alap)funkciója

Az egyetem–ipari kapcsolatok előtérbe kerülése elsősorban – lévén, hogy az egyetemek/felsőoktatási intézmények általában állami fenntartásúak – politikai okokra vezethetőek vissza. Ilyen ok az említett európai bizottsági jelentés, amellyel az egyetemek társadalmi-gazdasági szerepével kapcsolatos viták és új elképzelések kezdtek kibontakozni, valamint a felsőoktatás állami támogatásának a csökkenése is.² A másik lényeges tényező gazdasági jellegű, mint pl. a rendelkezésre álló kockázati tőke mennyiségének a növekedése³ vagy a vállalatok külső K+F iránti igényének a megnövekedése.⁴ Tudásbázisok lévén nyilván muszáj megemlíteni az egyetemek esetében a tudományos okokat is, melyek közül a legfontosabb talán a nagy technológiatranszfer-potenciállal bíró tudományterületek (pl. biotechnológia) megjelenése és ugrásszerű fejlődése.⁵

Ezen változások következtében, ahogy Novotny (2010)⁶ megállapítja, az oktatás és a kutatás mellett egy harmadik funkció vagy inkább elvárás is megjelent az eszmefuttatásokban és az egyetemek küldetésnyilatkozatában: a kutatási eredmények piaci értékesítésének az igénye.

Manapság tehát egyre több európai, sőt magyarországi egyetem hirdeti magáról, hogy vállalkozó egyetem, de vajon mit is takar pontosan ez a kifejezés?

Összességében elmondható, hogy a vállalkozó egyetem az egyetem által végzett kutatás-hasznosításnak azon jellegét jelenti, ami igényli a közreműködőktől a vállalkozói, vagyis a

² Turning science into Business, Patenting and Licensing at Public research Organisations. Párizs, 2003.

³ Frank T. Rothaermel, Shanti D. Agung, Lin Jiang: University Entrepreneurship: A Taxonomy of the Literature. *Industrial and Corporate Change*, 16. évf. 4. sz., p. 691–791.

⁴ J. G. Thursby, M. C. Thursby: Pros and Cons of Faculty Participation in Licensing. In: G. D. Libecap. *University Entrepreneurship on Technology Transfer: Process, Design and Intellectual Property*. *Advances in the Study of Entrepreneurship, Innovation and Economic Growth* 16., p. 187–210.

⁵ Richard R. Nelson: Observations on the Post Bayh-Dole Rise of Patenting at American Universities. *Journal of Technology Transfer*, 26. évf. 1. sz., 2001. január, p. 13–19.

⁶ Novotny Ádám: Vállalkozó egyetemek Magyarországon: technológiatranszfer-aktivitás és -attitűd a magyar egyetemi kutatók körében. Doktori PhD-értekezés, Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, 2010.

piaci szemléletmódot, míg a technológiatranszfer esetén a hangsúly az egyetem és az ipar kapcsolatának a technikai oldalán van.

Egyértelműen megállapítható, hogy a klasszikus egyetemi funkciók mára már nem elegendők, az egyetemek helyzete megváltozott. Polónyi és Szilágyi⁷ a bekövetkezett változásokat három témakörben látja összpontosulni: 1. nő a finanszírozás diverzifikáltsága (a normatív támogatások és a pályázati források mellett a piacról szerzett források is egyre gyakrabban jelennek meg), 2. professzionalizálódik az egyetem menedzsmentje (elválik a szakmai/tudományos döntéshozás a gazdaságitól) és 3. előtérbe kerülnek a vagyongazdálkodásra vonatkozó kérdések.

Azonban megfelelő menedzsment ellenére is csak ritkán beszélhetünk egységesen vállalkozói egyetemről, a nagyfokú szervezeti széttagoztság pedig megakadályozhatja a multidiszciplináris kutatási projektek sikeres teljesítését, az erőforrások hatékony kihasználását, és nem utolsósorban a piaci igényekre való gyors reagálást.

A fenti nehézség mellett azzal is számolni kell, hogy a különböző tudományágak technológiatranszfer-potenciálja nagyban eltér egymástól. A műszaki-, természet-, élet- és üzleti tudományok sokkal inkább alkalmasak a technológiatranszferre, mint mondjuk a bölcsészettudományok.

Az ismertetett tények figyelembevételével többen próbálták már meghatározni, hogy milyen tényezők és szempontok mentén tudja egy egyetem megfelelően kivenni a szerepét a innovációs és technológiatranszfer-folyamatokból. Sporn⁸ az alábbi területeket azonosította be, amelyek meghatározóak az egyetemek számára a környezeti változásokhoz való alkalmazkodásuk szempontjából.

- a) *A külső környezet változására adott válasz*, ami elindítja az adaptációs folyamatot.
- b) A decentralizált egyetemi szervezet orientálása: *küldetés és célok* meghatározása.
- c) *Olyan szervezeti kultúra*, ami hangsúlyozza az egyéni felelősséget és jutalmazza a kreatív tevékenységet (így pozitívan hat az adaptációra).
- d) *A szervezeti struktúra* különálló és önálló döntési jogkörrel rendelkező, de a központi vezetésnek felelős egységekből áll.
- e) *A kormányzás* a stakeholderek bevonásával történik.
- f) *Olyan vezetés* szükséges, amely elkötelezett, motiváló és biztosítja a szükséges erőforrásokat az adaptációs folyamathoz.

Természetesen a teljes képhez szükséges megvizsgálni azt is, hogy mind az egyetem, mind a kutató számára milyen előnyei és hátrányai vannak a technológiatranszfer-folyamatokban való részvételnek. A legkézenfekvőbb előny az így szerzett extra bevétel, amely

⁷ Polónyi István, Szilágyi Enikő: Felsőoktatási privatizáció, felsőoktatási vállalat vagy vállalkozó felsőoktatás? *Közgazdasági Szemle*, 55. évf., 2008. március, p. 262–277.

⁸ Barbara Sporn: Building Adaptive Universities: Emerging Organisational Forms Based on Experiences of European and US Universities. *Tertiary Education and Management*, 7. évf. 2. sz., 2001. június, p. 121–134.

– jó esetben – realizálódik egyetemi, kari/intézeti és kutatói szinten is, ezen előny pedig egyáltalán nem elhanyagolható a jelenlegi, egyre csak csökkenő állami támogatás tükrében. Ezenkívül közvetett hozadéka még a stakeholderekkel való szorosabb kapcsolatok kiépítése és fenntartása, valamint az egyetem tekintélyének növekedése.⁹ De a szerzők kiemelik még az egyetemi légkör javulását, az egyetem függetlenségének növekedését, az új kutatói pozíciókat is. A hátrányok közt elsőként Poyago-Theotoky és Siegel¹⁰ feltevését említjük, mely szerint nagy hátránya a technológiatranszfernek, hogy az alapkutatás háttérbe szorul, a kutatók figyelme könnyen fordul az alkalmazott kutatások felé, mert az hamarabb megtérül. Feltevésüket azonban empirikus kutatással nem támasztották alá. Polónyi¹¹ szerint a kutatók eltérő technológiatranszfer-képessége és -aktivitása, valamint az ebből adódó jövedelemkülönbségek is olyan szempontok, amiket nem lehet figyelmen kívül hagyni. Fabrizio és Minin¹² az iparjogvédelmi aktivitás és a kutatás hatékonyságának egymáshoz való viszonya kérdésében végzett empirikus kutatást az Amerikai Egyesült Államokban, melynek eredményei a következőkben foglalhatóak össze. Az egyetemi kutatók publikációinak éves száma egy sikeres szabadalmi bejelentés után nagyobb az azonos területen, ugyanabban az évben és időszakban kutató, nem szabadalmazó kutatóval összevetve. A folyamat hajtóerejét pedig nem az ipari kutatókkal való interakciókból származó esetleges szemléletváltás képezi, hanem az egyetemi szabadalmak. Mivel a vizsgált kutatási eredmények gyakran egyidejűleg szabadalmazhatók is, feltételezhető, hogy az egyetemi szabadalmak közelebb állnak az alapkutatáshoz, ami publikációkat is eredményez.

Polónyi problémaként veti fel azt is, hogy az egyetemi infrastruktúra (valamint a kapcsolódó szellemi háttér) bérleti díja sincs sok esetben megfelelően tisztázva, így az egyetem és a kutató közötti konfliktushoz vezethet (pl. a jövedelemmegosztás vagy a szellemi tulajdonjogok kérdésében).

1.2. Az intézményesítés módja, szükségessége

Az 1981. július 1-jén hatályba lépett Bayh–Dole szabadalmi és védjegy törvény óta az amerikai egyetemek többségén a hídszerepet az egyetem és az ipar között a technológiatranszfer-iroda tölti be, amely az egyetemi szellemi tulajdon-kezelési (és egyéb kapcsolódó) szabályzatok érvényesítésével azonosítja a kutatók szellemi termékeit, és közreműködik a szabadalmaztatásban és/vagy a licenciaügyletek megkötésében. Az így kialakult mechaniz-

⁹ *Sheila Slaughter, Larry L. Leslie*: Academic capitalism. Politics, policies and the entrepreneurial university. The Johns Hopkins University Press, 1997. Baltimore/London.

¹⁰ *Joanna Poyago-Theotoky, Donald S. Siegel*: Universities and Fundamental Research: Reflection on the Growth of University–Industry Partnership. Discussion Paper Series, Dept. of Economics, St. Salvator College, University of St Andrews: <http://www.st-andrews.ac.uk/~www.econ/papers/dp0201.pdf>.

¹¹ *Polónyi István*: Zsákban táncolva, avagy az egyetemi innovációs stratégia sajátosságai. *Competitio*, 4. évf. 1. sz., 2005, p. 201–11.

¹² *Kira R. Fabrizio, Alberto Di Minin*: Commercializing the laboratory: Faculty patenting and the open science environment. *Research Policy*, 37. évf., 2008, p. 914–931.

must szokás Bayh–Dole-rendszerként emlegetni. A Bayh–Dole-rendszer azonban nemcsak Amerikában lett követendő példa, hanem Európában is, sajnálatos módon azonban a sajátosságokhoz való adaptálás helyett az egyszerű másolás technikájával, mely egyértelműen nem alkalmazható. Nem veszik figyelembe az európai felsőoktatási rendszerek sajátos politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális környezetét.¹³

Az is nagyon fontos különbség, hogy Amerikával ellentétben Európában nem az egyetemek kezdeményezésére került előtérbe az egyetemi–ipari kapcsolat kérdésköre, hanem a politikai döntéshozók által (2000-es liszaboni csúcstalálkozó). Az országok különböző módszerekkel próbálják ösztönözni az egyetemeket a harmadik szerep felvállalására, pl. a szellemi tulajdon-jogokkal kapcsolatos szabályok megreformálásával, mint Magyarországon a 2004. évi CXXXIV. tv., amely az első innovációs törvény.

Amikor Magyarországon vállalkozó egyetemről beszélünk, nem szabad elfelednünk, hogy a vállalkozókkal és a vállalkozói tevékenységgel szemben számos negatív sztereotípiát él.¹⁴ A Lazzeretti és Tavoletti féle¹⁵ egyetemenkormányzás és -menedzsment szerinti egyetemi alapmodellek közül a „bürokratikus-oligarchikus” modellben „ismerhetünk magunkra”, amelyben az állam szigorúan és közelről szabályozza az intézmények működését, de a kutatóknak relatíve nagy szabadságuk van a kutatás, oktatás kérdéseiben. Ebben a modellben az egyetem elsősorban kulturális funkciót tölt be, és nem a gazdasági-társadalmi fejlődés támogatását tartja fő feladatának. Mivel a szerzők szerint a kelet-európai országok nem igazán értik az észak-amerikai modellt, ezért nem annak a bevezetését kellene ráerőltetni az egyetemekre, hanem az „új menedzseri” modellt bevezetni. A követendő modell hatékony állami bürokráciát kíván meg, még hozzá olyat, ami képes az oktatási intézményeket indirekt módon, de a nemzetgazdasági irányelveknek és céloknak megfelelően irányítani.

Mivel a magyarországi egyetemek, ahogy fentebb megállapítást nyert, a „bürokratikus-oligarchikus” típusba sorolhatók, így ellenállóak a változásokkal szemben, és nem igazán nyitottak a piaci igények felé sem, illetve jellemző a vezető professzorok tekintélytisztelően alapuló korlátlan hatalma, így a technológiatranszfer területén kialakítandó szervezeti kultúra és struktúra tekintetében nem lehet figyelmen kívül hagyni az alábbi felvetést. J. G. Thursby és M. C. Thursby¹⁶ teszi fel azt a nagyon fontos kérdést, hogy vajon a kutatók hajlandóak-e együttműködni az egyetemmel, vagy inkább maguk próbálják meg értékesíteni a találmányaikat? Szerintük ugyanis az intézményesített technológiatranszfer sikere ezen múlik, hiszen a kutatóknak a találmány bejelentését követően is központi szerepük van,

¹³ Peter Maassen, Johan P. Olsen: European Debates on the Knowledge Institution: The Modernization of the University at the European Level. In: P. Maassen, J. Olsen: University Dynamics and European Integration, Springer, 2007, p. 3–22.

¹⁴ Kádek István: Preparing Teachers for Entrepreneurship Education – Present Practices and Future Opportunities. Periodica Oeconomica, University of Paris-Sorbonne, 2008, p. 209–222.

¹⁵ Luciana Lazzeretti, Ernesto Tavoletti: Governance Shifts in Higher Education: a cross-national comparison. European Educational Research Journal, 5. évf. 1. sz., p. 18–37.

¹⁶ Thursby, Thursby: i. m. (4).

ugyanis a technológiát ők ismerik a legjobban. A kutatóknak az egyetemmel való együttműködésre való hajlamát a hasznosítás várható előnyei mellett az együttműködés költségeiről, a technológiatranszfer-iroda szakértelméről és az egyetemi vállalkozói környezetről alkotott kép befolyásolja elsősorban. Erre a kérdéskörre a későbbiekben még visszatérünk.

Maradva a kutatóknál mint központi szereplőknél, fontos kérdés, hogy rendelkeznek-e vállalkozói attitűddel? Egyáltalán mi is az? Shane, Locke és Collins¹⁷ a vállalkozói jellemzők között sorolja fel a kockázatvállalási hajlamot, a függetlenség iránti vágyat, a teljesítménykényszert, az ambíciót, a szenvedélyt és az egoizmust. Ezek alapján láthatnánk egész „rózsásnak” a helyzetet, hiszen sok jelző igaz a kutatókra is. Sajnos azonban egyet kell értenünk Reynierse-zel,¹⁸ aki kimondja, hogy a vállalkozói és a bürokrata felfogásmód alapjaiban tér el egymástól. Hiszen a vállalkozó belső kontrollal bír, de külső orientációjú személy, aki nyitott a változásokra, míg a bürokratikus szervezetek menedzserei belső orientációjúak, csak a saját felelősségkörükbe tartozó dolgokra figyelmesek, és ragaszkodnak a szervezet belső szabályzataihoz, struktúrájához. Márpedig amíg a kutatóknak ilyen bürokratikus rendszerben kell érvényesülniük, addig nem lehet elvárni tőlük, hogy a technológiatranszfer-tevékenységek terén is jól érvényesüljenek.

1.3. Magyarországi helyzetkép

Hrubos és szerzőtársai¹⁹ megállapították, hogy a magyar egyetemek egységes vállalkozói átalakulásának fő akadályá az erős szervezeti decentralizáltság, a karok és a tanszékek magas fokú autonómiája. Mindazonáltal a magyar valóságban nagyon sok esetben hátráltatja az egyetem és az ipar gyümölcsöző kapcsolatát az is, hogy a kutatók gyakran saját vállalkozásukon keresztül fejtik ki vállalkozói tevékenységüket. Inzelt²⁰ szerint a kutatók mindezzel, a pénzügyi veszteségen túl, korlátozzák a nagy horderejű kutatási projektek létrejöttét, a tanszékek együttműködését, de még a csúcstechnológiai kisvállalkozások szaporodását, növekedését is. A szerző az ilyen vállalkozások kialakulását a következő fő okokra vezeti vissza: az oktatói/kutatói munka presztízsét messze alulmúló bérezés, a kutatón élőködő egyetemi szervezet, a technológiatranszfer-bevételekből való kutatói részesedések rendezetlensége, valamint a fejletlen egyetemi ösztönzési és jutalmazási rendszerek. E tanulmány szerzője – bár magával a jelenséggel sajnos nem egyszer találkozott, az okokkal nem tud teljes mértékben egyetérteni, hiszen mára már minden egyetem rendelkezik szellemi tulajdon-védelmi

¹⁷ Scott Shane, Edwin A. Locke, Christopher J. Collins: Entrepreneurial motivation. *Human Resource Management Review*, 13. évf. 2. sz., 2003, p. 257–79.

¹⁸ James H. Reynierse: An MBTI model of entrepreneurship and bureaucracy: the psychological types of business entrepreneurs compared to business managers and executives. *Journal of Psychological Type*, 40. évf., 1997, p. 3–19.

¹⁹ Hrubos Ildikó, Polónyi István, Szentannai Ágota, Veroszta Zsuzsanna: A gazdálkodó egyetem. Új Mandátum, Budapest, 2004.

²⁰ Inzelt Annamária: Kutatóegyetem a finanszírozás tükrében. *Közgazdasági Szemle*, 46. évf., 1999. április, p. 346–361.

szabályzattal, technológiatranszfer-irodával, és mind az európai uniós, mind a hazai pályázatok támogatják a technológiatranszfer-tevékenységet, de a kutatók motiválásával kapcsolatosan tapasztaltakra és meglátásokra a későbbiekben még részletesebben visszatérünk. Pakucs és Papanek²¹ azt mondja, hogy a magyar kutatók többsége nem rendelkezik vállalkozói készségekkel, és nem is érzi érdekének a kutatási eredmények hasznosítását. A valóság ennél árnyaltabb, ugyanis a kutatókon belül mindenképp meg kell különböztetni a fiatal kutatók és az egyetemi tanárok, illetve professzorok körét. Az utóbbiaknál már valóban kialakult egyrészt az alapkutatás- és publikációközpontúság, másrészt nehezen mozgathatóak ki a megszokott működésükből, és igen bizalmatlanok az újfajta egyetemi feladattal szemben. A bizalmatlanságnak is több oka lehet, egyrészt, ha volt is olyan kutatási eredményük, kutatási szolgáltatásuk, ami piaci potenciállal bírt, akkor annak iparjogvédelmét és/vagy hasznosítását eddig is véghezvitték, de nem egyetemi irányítással, egyetemi alkalmazottként. Másrészt e tanulmány szerzője azt tapasztalta, hogy egy-egy professzor, intézet- vagy tanszékvezető hozzáállása minden olyan tevékenység kapcsán, amit az egyetem központi szervezete kezdeményez, alapjában véve negatív. A fiatal kutatókkal azért más a helyzet, mert nyitottabbak a technológiatranszferre, sőt, kapcsolódó készségeik fejlesztésére is, elsősorban talán azért, mert jobban felismerik a terület által kínált lehetőségeket, előnyöket.

Polónyi és Szilágyi szerint az egyetemvezetés, annak struktúrája sem megfelelő, ugyanis a döntések meghatározóan akadémiai indíttatásúak, a (piac)gazdasági racionalitás másodlagos.²² Szerintük pedig a korszerűtlen vezetési rendszer akadályozza, hogy a felsőoktatási intézmények a regionális fejlődés motorjai legyenek, tehát nem várható elmozdulás az innováció fejlődésében sem.

Ezek a hiányosságok a tudomány oldalán, de azt is érdemes górcső alá venni, mi a helyzet a magyar gazdaságban, azon belül is a hazai kis- és középvállalati szektorban. Fontos megemlíteni az OECD által elkészített felmérést,²³ amely a magyar kormány által megrendelt háttér tanulmány megállapításaira, valamint a magyar innovációs rendszer fontosabb szereplőivel folytatott interjú sorozatra támaszkodik. A szerzők a tudomány-, technológia- és innovációpolitika negatívumai között elsősorban a hiányzó politikai elkötelezettséget, az instabilitást, a végrehajtás hiányosságait, valamint a vontatott reformot, a lassú és alulinformált szakpolitikai tanulást jelölik meg. A magyar innovációs rendszer fő gyengeségének a kutatás-fejlesztési, valamint az innovációs tevékenységek és teljesítmények alacsony szintjét tartják, különösen a kkv-k körében, amit sok mutatószám is alátámaszt, pl. a K+F-tevékenység nagyfokú regionális koncentrációja, az innovatív kkv-k csekély súlya a gazdaságban. A hazai kkv-k körében általánosan tapasztalható gyenge innovációs aktivitást az európai innovációs eredménytábla mutatószámai közül több is alátámasztja. Ilyen pl. a

²¹ Pakucs János, Papanek Gábor: *Innováció menedzsment kézikönyv*. Magyar Innovációs Szövetség, Budapest, 2006.

²² Polónyi, Szilágyi: i. m. (7).

²³ OECD Review of Innovation Policy: Hungary. OECD, 2008.

házon belül innovációt megvalósító kkv-k száma, az innovációs ráfordítások, a piacon és a vállalat számára újdonságnak számító termékek értékesítésének mutatói, a korai fázisú kockázati tőke GDP-n belüli aránya vagy a szervezési innovációt bevezető kkv-k száma. A magyar kkv-k az EU-országok rangsorának alsó régiójában találhatóak házon belüli, valamint szervezési innovációs tevékenységük alapján is, aminek az oka az innovációs kultúra és az érett tőkepiac hiánya a magyar társadalomban.

Jelen tanulmány az ezen EU-s átlag alatt teljesítő országban próbálja bemutatni a technológiatranszfer-folyamatokat, az egyetem–ipar-kapcsolatokat meghatározó jogszabályi, szabályozási környezetet és az így meglévő lehetőségeket, mozgásteret. A szerző javaslatait saját esettanulmányokra, vezető kutatókkal készített interjúkra és az elvégzett, kis létszámú kérdőíves felmérésre alapozva teszi meg.

2. HASZNOSÍTÁS MAGYARORSZÁGON

2.1. A magyarországi szabályozási környezet megváltozása

Az új felsőoktatási törvény, a 2011. évi CCIV. törvény *a nemzeti felsőoktatásról* (a továbbiakban Nftv.) 2012. szeptember 1-jén hatályba lépett módosítása, a 2012. évi CXXIII. törvény *a nemzeti felsőoktatásról szóló törvény módosításáról* következtében az Emberi Erőforrások Minisztériuma irányításáért felelős miniszter minősítheti a felsőoktatási intézményeket. Négy minősítési kategória létezik: kiemelt felsőoktatási intézmény, kutatóegyetem, kutatókar, alkalmazott tudományok főiskolája. Mivel jelen esetben a kutatóegyetem kategória releváns – a Pécsi Tudományegyetem ezt a címet nyerte el –, ezért a következőkben csak az azzal kapcsolatos feltételrendszert tekintjük át.

Az Nftv. szerint: „A kiemelkedő színvonalú képzést nyújtó, a tudományos életben elismert egyetem, vagy egyetemi kar – a Kormány által meghatározott feltételekkel – ’kutató’ minősítést kaphat”.

A 24/2013. (II. 5.) Korm. rendelet *a nemzeti felsőoktatási kiválóságról* (a továbbiakban kormányrendelet) határozza meg azt, hogy melyik egyetem kaphat kutatói minősítést, a következőkben határozza meg:

„4. § (1) Kutató minősítést az az egyetem kaphat, amelyben a kutatás intenzitása az alábbi értékelési szempontok mindegyikében magas értéket, illetve fejlődést mutat:

- a) kiváló oktatókkal, kutatókkal rendelkezik;
- b) a folyamatos, stratégiai jellegű alap- és alkalmazott kutatás az egyetem – illetve szervezeti egységeinek többsége – működésének meghatározó részét képezi;
- c) jelentős hazai, valamint nemzetközi kutatási, fejlesztési és innovációs tevékenységet végez, amelynek eredményeit magas tudományos minősítésű kiadványokban, szabadalmak-

ban, oltalmakban, új eljárásokban, műszaki fejlesztésekben, dokumentált know-how-kban, közhasznú alkotásokban jeleníti meg, továbbá azokat az oktatásba közvetíti;

d) a tehetséggondozást a képzés minden szintjén kiemelt feladatként végzi, ezen belül is kiemelkedő teljesítményt nyújt a tudományos diákköri tevékenység, szakkollégium működtetése és a doktori képzés területén;

e) mind a kutatás, mind a képzés területén széles körű hazai és nemzetközi együttműködések folytat;

f) erős kutatás-fejlesztési, valamint innovációs forrásszerző képességgel rendelkezik.”

Az első minősítési időszak 2013. január 1. – 2016. december 31.

A minősítéshez használt értékelési szempontokat a kormányrendelet mellékletében foglalták össze a törvényhozók, melyek közül a tanulmány témájához kapcsolódó értékek a következők:

„3. K+F és innovációs eredmények hasznosítása

3.1. Bejelentés alatt álló, illetve bejegyzett szabadalmak, oltalmak, bejegyzett és dokumentált know-how-k száma ötéves időszakra vonatkozóan

3.2. K+F és innovációs eredmények értékesítéséből származó bevétel

3.3. A felsőoktatás és gazdaság kapcsolatát erősítő tudás- és technológiatranszfer szervezetek működése”.

A minősítés alapjául szolgáló adatokról az egyetemnek évente beszámolót kell küldenie a miniszter részére, és ha a beszámoló alapján az egyetem nem felelne meg a minősítésnek, a miniszter a minősítést visszavonhatja. Az értékelési szempontokon túl a mutatók és az összehasonlító elemzések is nyilvánosak.

Kutatóegyetemi minősítéssel legfeljebb hat egyetem, az önálló kutatókari minősítéssel legfeljebb további négy kar rendelkezhet egyidejűleg egy minősítési időszakban.

A Pécsi Tudományegyetem (PTE) csak hatodikként került fel a kutatóegyetemek listájára, az Oktatáskutató és Fejlesztő Intézet honlapján található Vezetői összefoglaló²⁴ alapján az alábbi indoklással:

„A Pécsi Tudományegyetem egyes mutatókban lemarad, ugyanakkor a többi egyetemhez képest messze kiugró eredményekkel rendelkezik, emiatt – valamint regionális és integrációs szerepe okán – a kutatóegyetemi minősítés ezen intézmény esetében is indokolt, mivel így a szükséges minőségi ugrást az intézmény 2013 és 2016 között teljesíteni tudja.”

A minősített intézmények állami többlettámogatása többek között az alábbiakra használható fel:

- független kutatás-fejlesztés: a tudás és a megértés előmozdítása, ideértve az együttműködésen alapuló kutatás-fejlesztést, beleértve a kutatóhelyek fenntartását, működtetését;
- a kutatási eredmények terjesztése;

²⁴ Lásd: http://www.ofi.hu/sites/default/files/attachments/a_vezetoi_osszefoglalo_modszertan.pdf.

– a technológiaátadásra irányuló tevékenységek, amennyiben e tevékenységek belső természetűek és a belőlük származó összes bevételt az érintett kutatóhelyek elsődleges tevékenységeibe fektetik be ismét.

A Pécsi Tudományegyetem a szellemi alkotások jogvédelméről és szellemi tulajdon kezeléséről szóló szabályzata²⁵ alapján a PTE-n 2005 óta létezik a Kutatáshasznosítási és Technológia-transzfer Központ, és kifejti tevékenységét a technológiatranszfer, a kutatáshasznosítás és az innovációs kultúra terjesztése területén. A fenti változásoknak köszönhetően az egyetemen a korábbinál nagyobb figyelmet kapott ez a munka és eredményei.

2.1.1. A technológiatranszfer és az innovációmenedzsmentet meghatározó jogszabályi korlátok és lehetőségek

A felsőoktatási intézmények vagyongazdálkodására, még akkor is, ha vállalkozó egyetemek, elsősorban a 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról (a továbbiakban: Áht.), a 2007. évi CVI. törvény a nemzeti vagyonról (a továbbiakban: nemzeti vagyonról szóló törvény), és az 2011. évi CXCVI. törvény az állami vagyonról (a továbbiakban: állami vagyonról szóló törvény) az irányadó. Azonban a gazdasági tevékenységre vonatkozóan az Nftv. is meghatároz néhány szabályt, többek között azt is, hogy mi tartozik állami hatáskörbe, ezek közül – a dolgozat témája kapcsán – kiemelendő feladat a felsőoktatás és a gazdaság kapcsolatának – legalább – háromévenkénti értékelése.

Az Nftv. továbbá azt is kimondja, hogy bár általános szabályként a követendő az, hogy ha a felsőoktatási intézmény vagyont szerez, annak tulajdonjoga az államot illeti meg, azonban az intézményi társaságot ezen tétel alól kivételként rögzíti. A törvény azt is kimondja, hogy ezekre a társaságokra az állami részesedéssel működő gazdasági társaságra vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.

Az állami felsőoktatási intézményekre azonban vonatkozik az állami vagyonról szóló törvény is, amely szerint a központi költségvetési szervek önálló tulajdonjoggal nem rendelkeznek, bármely dolog tulajdonjogát, a gazdálkodó szervezet részesedését vagy valamely vagyoni értékű jogot az állam javára szereznek meg. Ezt az ellentmondást a 2004. évi CXXXIV. törvény a kutatás-fejlesztésről és a technológiai innovációról (a továbbiakban: régi innovációs törvény) feloldotta azzal, hogy kivételt generált a szellemi alkotáson fennálló jogok, valamint a szellemi alkotás hasznosítására létrejövő hasznosító vállalkozás részesedése tekintetében, és kimondta, hogy ezen vagyonelemek felett a tulajdonjog a kutatóhelynek minősülő központi költségvetési szervet illeti.

Az Nftv. további jelenleg is hatályos szakasza a következőt mondja ki:

²⁵ A Pécsi Tudományegyetem a szellemi alkotások jogvédelméről és szellemi tulajdon kezeléséről szóló szabályzata, 2005. október 28.: http://old.pte.hu/files/tiny_mce/File/egyeb_szabalyzatok/szellemijogved_061214.pdf.

„Ha a felsőoktatási intézmény szellemi alkotás jogosultja, azt nem pénzbeli hozzájárulásként intézményi társaság tulajdonába adhatja, a szellemi alkotás üzleti célú hasznosítása céljából hasznosító vállalkozást hozhat létre.” Azonban rögzíti azt is, hogy a hasznosító vállalkozásokra a 2014. évi LXXVI., a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló törvényt (a továbbiakban: új innovációs törvény) kell alkalmazni.

Az új innovációs törvény viszont a korábbiakkal ellentétben már nem képez kivételt a szellemi alkotások és a hasznosító vállalkozások esetében, hanem azt is az állami vagyon körébe sorolja, és az alábbiak szerint rendelkezik:

„Központi költségvetési szervnek minősülő kutatóhelynél keletkező, továbbá az általa ellenérték fejében vagy ingyenesen megszerzett szellemi alkotásokhoz fűződő jogok az államot illetik meg azzal, hogy az állam nevében és képviselőként a tulajdonosi jogokat a központi költségvetési szervnek minősülő költségvetési kutatóhely gyakorolja, amely hasznosító vállalkozás alapítására, továbbá hasznosító vállalkozásban történő részesedésszerzésre a 34. §-ban foglaltak szerint jogosult.”

Az ellentmondás tárgya tehát az, hogy két hatályos törvény ellentétesen rendelkezik arról, hogy felsőoktatási intézmény lehet-e szellemi alkotás jogosultja. Az új innovációs törvény szerint ugyanis csak tulajdonosi joggyakorlók lettek az egyetemek, a szellemi alkotások pedig állami vagyonnak minősülnek.

A nemzeti vagyonról szóló törvény szerint a hasznosítás: a tulajdonosi joggyakorló vagy a nemzeti vagyon használója által a nemzeti vagyon birtoklásának, használatának, hasznok szedése jogának bármely – a tulajdonjog átruházását nem eredményező – jogcímen történő átengedése, ide nem értve a vagyonkezelésbe adást, valamint a hasznélvezeti jog alapítását. A nemzeti vagyonról szóló törvény meghatározza azt is, hogy a nemzeti vagyon egy része forgalomképtelen, amely nem idegeníthető el, nem terhelhető meg, biztosítékul nem adható, és azon osztott tulajdon nem létesíthető.

2.1.2. Hasznosítás spin-offban

Az új innovációs törvény a kutatás-fejlesztési és innovációs eredmények hasznosítását egyértelműen a következőkben látja: „vállalkozás keretében, üzleti céllal, gazdasági eredmény reményében történő felhasználás, továbbá az olyan közösségi célú felhasználás, amelynek eredménye a lakosság életminőségének és a közszolgáltatások minőségének javítása, a természeti és épített környezet védelme, az ország fenntartható fejlődése, valamint védelmi képességének és biztonsági helyzetének javítása”.

A hasznosító vállalkozás fogalmát pedig a következőképp határozza meg: „költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotás üzleti hasznosítása céljából az állam nevében és képviselőként alapított vagy annak részvételével, részesedésével működő gazdasági társaság”.

A hasznosító vállalkozás alapítása, illetve az abban való részesedésszerzés során tehát az egyetem az államot képviseli, és a tulajdonosi jogokat, kötelezettségeket is az egyetem gya-

korolja. Az egyetem kötelezettségei közé tartozik az is, hogy évente jelentést készítsen arról, hogy a hasznosító vállalkozásban hogyan valósultak meg a hasznosítási célok. Az azonban nem derül ki a törvényből, hogy a hasznosítási célokat mikor és kinek kell meghatározni, illetve elfogadnia/jóváhagynia.

Korlátként említhető, hogy hasznosító vállalkozás létesítő okirata nem írhat elő pótbefizetési kötelezettséget az állam terhére.

Az új innovációs törvény 35. § (1) újdonsága, hogy az egyetemek – és a nonprofit kutatóhelyek – hasznosító vállalkozásban tagsági jogviszony létesítéséhez vagy részesedés szerzéséhez pályázati úton hazai közfinanszírozású támogatást igényelhetnek. Támogatásra az a kutató pályázhat, aki a költségvetési kutatóhelyen létrejött szellemi alkotásnak a költségvetési kutatóhellyel együttesen jogosultja, és együttesen (vagy bármely kívülálló harmadik személlyel) gazdasági társaságot alapítanak, illetve tagsági jogviszonyt létesítenek, részesedést szereznek. A pályázat befogadásának feltétele azonban a kutatóhely és a kutató/oktató között a szellemi alkotáshoz fűződő jogokra és a hasznosításból származó jövedelmek megosztására vonatkozó érvényes szerződés megléte.

A fenti pozitív jogszabályi változások mellett azt is látni kell azonban, hogy egy egyetemen – központi költségvetési szervként – gazdasági társaság megalapítása sem egyszerű és gyors. Az egyetemen ugyanis a szenátus dönt a gazdálkodó szervezet alapításáról, gazdálkodó szervezetben részesedés szerzéséről, a szenátus pozitív döntése esetén kezdeményezhető a Magyar Nemzeti Vagyongazdálkodó Zrt.-nél (MNV Zrt.) a gazdálkodó szervezet alapítása vagy abban részesedés szerzése. A kezdeményezésben be kell mutatni a gazdálkodó szervezet alapításának indokait, előnyeit és azt, hogy a piacra lépés nem jár versenytorzító hatással. Az MNV Zrt. dönt valamely állami vagyonelem gazdálkodó szervezet részére nem pénzügyi hozzájárulásként vagy más módon történő rendelkezésre bocsátásáról. Ismerve az egyetemi és az államigazgatásbeli ügymenetet, beláthatjuk, hogy mindez a legjobb esetben is több hónapot vesz igénybe. Továbbá a teljes képhez hozzátartozik az is, hogy egy hasznosító vállalkozás működését, piacon való megjelenését nagyban nehezítik azok a körülmények, hogy pl. a társaság felügyelőbizottságába egy tagot az MNV Zrt. jogosult delegálni, az ilyen gazdasági társaságok támogatásának és nyereségük hasznosulásának ellenőrzését az Állami Számvevőszék végzi stb.

Mivel a hasznosító vállalkozásra/spin-off-ra vonatkozó definíció kizárólag az egyetemek által létesített cégekre korlátozódik, kizárja ebből a körből az egyetemek által licenszírozott találmányok hasznosítására alapított cégeket is. Ez utóbbi komoly probléma egyrészt azért, mert a nemzetközi gyakorlattól (lásd később OECD-ajánlás) teljes mértékben eltér, másrészt a realitásoktól teljesen elrugaszkodott. Azt is fontos látni, hogy pontosan a feljebb részletezett támogatási szabályok miatt ez egy potenciálisan piactorzító szabályozás. Ez a probléma lehet, hogy az egyetemi kutatók és az akadémiai felső vezetők körében nem érződik, de ettől még nem egy figyelmen kívül hagyható tényezőről van szó.

Amennyiben egy egyetem úgy dönt, hogy a fenti eljárást végigviszi, és hasznosító vállalkozást alapít, a társaság profiljából adódóan a működésből nem lehet kihagyni a kutatót (feltalálót). Államháztartási szereplőként azonban erre vonatkozóan is szigorú szabályozások vannak érvényben.

A régi innovációs törvény 21. § eredetileg úgy rendelkezett, hogy „a költségvetési kutatóhely közalkalmazotti jogállású munkatársa a hasznosító vállalkozásnak tagja vagy vezető tisztségviselője lehet, illetve azzal munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesíthet”. 2009-ben azonban az 1992. évi XXXIII. törvény a közalkalmazottak jogállásáról (a továbbiakban: Kjt.) módosításával szigorodtak a további jogviszony létesítésére, illetve az összeférhetlenségi szabályokra vonatkozó szabályok.

Kjt. 43/D. §: „... amennyiben a közalkalmazott munkaideje a közalkalmazotti jogviszonyban és a munkavégzésre irányuló további jogviszonyban (pl. megbízás) részben vagy egészben azonos időtartamra esik, a munkavégzésre irányuló további jogviszony csak a munkáltató előzetes írásbeli hozzájárulásával létesíthető.”

Ráadásul a tiltórendelet ellen munkaügyi jogvita nem kezdeményezhető. Fontos változás az is, hogy amennyiben a közalkalmazott a további jogviszony létesítésének megtiltásáról szóló felszólítás ellenére nem szünteti meg az összeférhetlenséget, a Munka Törvénykönyve szerinti érvénytelenségre vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmaznia a munkáltatónak (pl. azonnali hatályú felmondás).

A törvény általános jelleggel rögzíti, hogy a közalkalmazott nem létesíthet munkavégzésre irányuló további jogviszonyt, amennyiben az a közalkalmazotti jogviszonya alapján betöltött munkakörével összeférhetetlen. A magasabb vezető vagy vezető beosztású közalkalmazottakra vonatkozóan fokozott korlátozásokat vezetett be a módosítás. A Kjt. és a felsőoktatási törvény értelmében az egyetemen magasabb vezető: a rektor, a rektorhelyettesek, a dékán, az egyetemi könyvtár főigazgatója, a gazdasági és műszaki főigazgató, a főtítkárs; vezető beosztású: a dékánhelyettes, a gazdasági és műszaki főigazgató-helyettes, valamint a szervezeti egység vezetője [igazgató, tanszékvezető, intézetvezető, (fő)osztályvezető, hivatalt vezető, központvezető, irodavezető] és helyettesei.

A Kjt. 41. § (2) ezzel kapcsolatosan a következőket rögzíti „A magasabb vezető, vezető, továbbá a pénzügyi kötelezettségvállalásra jogosult közalkalmazott munkakörével, vezető megbízásával összeférhetetlen

a) ha hozzátartozójával [Mt. 294. § (1) bekezdés b) pont] irányítási (felügyeleti), ellenőrzési vagy elszámolási kapcsolatba kerülne,

b) a munkáltatóéval azonos vagy ahhoz hasonló tevékenységet is végző, illetve a munkáltatóval rendszeres gazdasági kapcsolatban álló más gazdasági társaságban betöltött vezető tisztségviselői, felügyelőbizottsági tagság.

Természetesen a két törvény közti ellentmondást fel kellett oldani, hiszen ha valaki az új innovációs törvény alapján hasznosító vállalkozást alapított volna amellet, hogy az egyetemen vezetői beosztásban van, akkor a Kjt. szerint súlyos összeférhetlenségi szabálysértést

követne el. Így tehát fontos változás, hogy az új innovációs törvény 35. § (1) okán a Kjt. 41. § (5) a következőket rögzíti:

„A (2) bekezdés *b*) pontjától eltérően a tudományos kutatásról, fejlesztésről és innovációról szóló törvény szerinti költségvetési kutatóhely által foglalkoztatott közalkalmazott a hasznosító vállalkozásnak – a munkáltató előzetes írásbeli hozzájárulásával – tagja vagy vezető tisztségviselője lehet, illetve azzal munkavégzésre irányuló további jogviszonyt létesíthet.”

Ezzel tehát elhárult az akadály a kutatóknak a hasznosító vállalkozásokban történő szerepvállalása útjából, ez pedig nagyon fontos ahhoz, hogy a találmányok hasznosításához a korai fázisban nélkülözhetetlen kutatói közreműködés ne szenvedjen sérelmet.²⁶

2.1.3. Hasznosítás licencia útján

Azzal, hogy az új innovációs törvény bevezetésével az állami felsőoktatási intézmények már csak tulajdonosi joggyakorlók lettek a szellemi alkotások felett, a megkötendő licenciaszerződések esetében a jövőben már az állami vagyonról szóló törvényben szabályozottaknak megfelelően kell eljárni. Ezek alapján tehát az egyetem a szellemi alkotások hasznosítására csak olyan szerződést köthet, amely az állam számára a várható bevétel, megtakarítás vagy más előny alapján a lehető legkedvezőbb. Mindezek előtt azonban állami vagyon hasznosítására vonatkozóan pályázatot kell kiírni. A versenyeztetés csupán néhány esetben mellőzhető, ezek közül – a szellemi alkotások hasznosítása kapcsán – relevánsak lehetnek a nemzeti vagyonról szóló törvény 11. § (17) bekezdésében foglalt esetek, vagyis

- „ha államháztartási körbe tartozó szervezet vagy jogszabályban előírt állami vagy önkormányzati feladatot ellátó gazdálkodó szervezet javára történik a hasznosítás”;
- továbbá ha jogszabályi rendelkezések vagy egyéb körülmények a lehetséges hasznosító személyének megválasztását oly mértékben korlátoznák, hogy a versenyeztetésből származó előnyök nem lennének biztosíthatóak.

A licenciavevőnek a szerződés megkötése előtt hatósági bizonyítvánnyal kell igazolnia, hogy vele szemben nem áll fenn kizáró ok. Kizáró ok pl. ha csőd- vagy felszámolási eljárás, végelszámolás alatt áll vagy hatvan napnál régebben lejárt esedékességű köztartozással rendelkezik. A nemzeti vagyonról szóló törvény rögzíti azt is, hogy a hasznosításra vonatkozó szerződés csak természetes személlyel vagy átlátható szervezettel köthető. A nemzeti vagyonról szóló törvény definíciója szerint átlátható szervezet:

„a) az állam, a költségvetési szerv, a köztisztviselő, a helyi önkormányzat, a nemzetiségi önkormányzat, a társulás, az egyházi jogi személy, az olyan gazdálkodó szervezet, amelyben az állam vagy a helyi önkormányzat külön-külön vagy együtt 100%-os részesedéssel ren-

²⁶ Dr. Molnár István: Szabadalmi anyagi jogi problémák és megoldási elképzelések közfinanszírozású kutatóhelyeken. Doktori disszertáció, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Polgári Jogi és Polgári Eljárásjogi Tanszék, 2011.

- delkezik, a nemzetközi szervezet, a külföldi állam, a külföldi helyhatóság, a külföldi állami vagy helyhatósági szerv és az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes állam szabályozott piacára bevezetett nyilvánosan működő részvénytársaság,
- b) az olyan belföldi vagy külföldi jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezet, amely megfelel a következő feltételeknek:
- ba) tulajdonosi szerkezete, a pénzmosás és a terrorizmus finanszírozása megelőzéséről és megakadályozásáról szóló törvény szerint meghatározott tényleges tulajdonosa megismerhető,
 - bb) az Európai Unió tagállamában, az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes államban, a Gazdasági Együtműködési és Fejlesztési Szervezet tagállamában vagy olyan államban rendelkezik adóilletőséggel, amellyel Magyarországnak a kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezménye van,
 - bc) nem minősül a társasági adóról és az osztalékadóról szóló törvény szerint meghatározott ellenőrzött külföldi társaságnak,
 - bd) a gazdálkodó szervezetben közvetlenül vagy közvetetten több mint 25%-os tulajdonnal, befolyással vagy szavazati joggal bíró jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezet tekintetében a *ba*), *bb*) és *bc*) alpont szerinti feltételek fennállnak;
- c) az a civil szervezet és a vízitársulat, amely megfelel a következő feltételeknek:
- ca) vezető tisztségviselői megismerhetők,
 - cb) a civil szervezet és a vízitársulat, valamint ezek vezető tisztségviselői nem átlátható szervezetben nem rendelkeznek 25%-ot meghaladó részesedéssel,
 - cc) székhelye az Európai Unió tagállamában, az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes államban, a Gazdasági Együtműködési és Fejlesztési Szervezet tagállamában vagy olyan államban van, amellyel Magyarországnak a kettős adóztatás elkerüléséről szóló egyezménye van.”

A külföldi illetékességű jogi személytől a tárgyalásos folyamat során azt kérni, hogy igazolja/nyilatkozzon arról, hogy átlátható szervezet, hordoz magában némi veszélyforrást.

A nemzeti vagyronról szóló törvény rendelkezik a szerződés időbeli hatályáról is, és kimondja, hogy hasznosításra irányuló szerződés határozatlan vagy legfeljebb 15 éves határozott időre köthető, amely időszak egy alkalommal legfeljebb 5 évvel meghosszabbítható.

Egy szabadalmi licencia esetében, amikor mindig határozott időre lehet kötni a szerződést – maximum a 20 éves oltalmi idő lejártáig, mivel aztán közkinccsé válik a megoldás – a határozatlan idejű szerződés nem alkalmazható, és a 15 éves határozott idő sem igazán megfelelő. Az időtartamra vonatkozó korlátozás csupán az állammal, költségvetési szervvel, önkormányzattal vagy önkormányzati társulással kötött szerződésekre nem vonatkozik.

A licenciavevőnek szerződésben vállalnia kell többek között azt is, hogy a hasznosításban kizárólag természetes személyek vagy átlátható szervezetek vesznek részt, ugyanis a licenciadó kártalanítás nélkül és azonnali hatállyal felmondhatja a szerződést, ha a haszno-

sításban részt vevő bármely fél a szerződés megkötését követően beállott körülmény folytán már nem minősül természetes személynek vagy átlátható szervezetnek.

2.1.4. Hasznosítás átruházás keretében

Amennyiben a szellemi alkotás átruházása mutatkozik adott esetben üzleti szempontból a legjobb megoldásnak, szintén nagyban nehezíti az egyetemek érvényesülését a bekövetkezett jogszabályi változás. Állami vagyon átruházására sem vonatkoznak ugyanis „puhább” rendelkezések. Az eddigi szabályok mellett talán még érdemes kiemelni az alábbiakat:

- az átruházásra a vagyon valós piaci értékének megfelelő ellenértéke fejében, az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter előzetes hozzájárulásával, a miniszter előzetes értesítése mellett kerülhet sor;
- az átruházásról szóló kérelmet részletesen indokolni kell, az állami vagyon felügyeletéért felelős miniszter a hozzájárulásról a szándék írásbeli bejelentésétől számított hatvan napon belül dönt, és a hozzájárulás száznyolcvan napig érvényes.

Vállalkozási tevékenység az Áht. alapján: „Ha az államháztartás központi alrendszerébe tartozó költségvetési szerv jogszabály alapján használt állami vagyon használatát, vagy az őt megillető más jog gyakorlását visszatértes szerződés alapján harmadik személynek átengedi, az ebből származó költségvetési bevétel a költségvetési szervet illeti meg.”

2.1.5. Pénzügyi források

Az új innovációs törvény értelmében létrejött a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFI Hivatal), amely kormányhivatalként működő központi költségvetési szerv. Az új hivatalhoz került minden központi kutatási, fejlesztési és innovációs pályázati forrás, valamennyi nemzetközi tudományos intézményben és tudományos programban való részvétel koordinálása. A új innovációs törvény célja az, hogy alapkutatások eredményeire épülő alkalmazott kutatások és kísérleti fejlesztések támogatásával megalapozza a további fejlesztési és innovációs folyamatokat, valamint megteremtse az alap (felfedező) tudományos kutatások szakszerű támogatásának intézményes rendszerét.

Az állam támogatja, elősegíti a költségvetési intézmények és a Magyarországon működő vállalatok közötti együttműködést a kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenységek területén.

A törvény a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap (NKFI Alap) terhére nyújtható – mind a kutatás-fejlesztési, mind pedig az innovációs – támogatások kapcsán külön jogcímként nevesíti a szellemi tulajdon védelmét és hasznosítását, ezek a támogatások pályázati rendszerben kerülnek elosztásra. A új innovációs törvény 18. §-a alapján a pályázatok közül előnyt élvezhetnek – példalózó jelleggel – az alábbiak:

- „a) alapvető tudományos és technológiai áttörést hozó eredményeket ígérnek, ...
- d) költségvetési kutatóhely és vállalkozás, valamint felsőoktatási intézmény és vállalkozás együttműködését igénylik,
- e) regionális, illetve határon átnyúló kutatás-fejlesztési és innovációs együttműködést valósítanak meg...
- i) résztvevői korábban eredményes kutatás-fejlesztési, illetve innovációs tevékenységet végeztek, így különösen:
- ia) jelentős nemzetközi visszhangot kiváltott kutatás-fejlesztési eredményeket értek el,
- ib) kutatás-fejlesztési eredményeik alkalmazásával a nemzetközi versenyképességet számottevően javító innovációt valósítottak meg,
- ic) kutatás-fejlesztési eredményeikre iparjogvédelmi oltalmat szereztek, és azt fenntartották, hasznosították.”

Az NKFI Alap terhére nyújtható támogatások odaítélésének szabályairól a 380/2014. (XII. 31.) Kormányrendelet a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Alap működésének és felhasználásának szabályairól rendelkezik. A rendelet első közt a kutatási és tudásközvetítő szervezet, kutatási infrastruktúra és a vállalkozások közötti együttműködésre vonatkozó szabályokat rögzíti. A kormányrendelet főbb szabályozási elveiben és fogalomrendszerében az Európai Unió Bizottságának 651/2014/EU számú, a „Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetővé nyilvánításáról” című rendeletre²⁷ épít, így a kutatási és tudásközvetítő szervezet fogalmát is az EU-s rendelet határozza meg:

„... jogi formájától vagy finanszírozási módjától függetlenül olyan entitás (pl. egyetem vagy kutatóintézet, technológiatranszfer-ügynökség, innovációs közvetítő, valós vagy virtuális együttműködést kínáló kutatóorientált entitás), amelynek elsődleges célja a független tevékenységként végzett alapkutatás, alkalmazott kutatás vagy kísérleti fejlesztés, vagy e tevékenységek eredményeinek oktatás, közzététel vagy tudástranszfer útján széles körben történő terjesztése.”

Tehát a továbbiakban a jelen fogalomrendszer keretében az egyetemek kutatási és tudásközvetítő szervezetnek minősülnek.

Az általános csoportmentességi rendelet megalkotásának célja az volt, hogy meghatározza azon támogatási területeket, amelyeket a tagállamok a Bizottság előzetes jóváhagyása nélkül is jogosultak támogatni. A rendelet bővíti a hatóságok döntési és szabályozási mozgásterét, szélesebb spektrumot határoz meg a támogatási lehetőségekre, sőt, egyes esetekben még a támogatás mértéke is emelkedett.

Az EU-rendelet alapján lehetőség van az eljárási és szervezési innováció támogatására, amelynek keretében elszámolható költségek pl. a személyi jellegű ráfordítások, valamint a piaci feltételek mellett megvásárolt vagy licencia tárgyát képező ismeret és szabadalom is.

²⁷ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0651>.

Természetesen a közösségi jogszabály nem marad adós ezeknek a fogalmaknak a meghatározásával sem:

– eljárási innováció: új vagy jelentős mértékben javított termelési vagy szolgáltatási módszer alkalmazása (ideértve a technikákban, felszerelésekben vagy szoftverekben eszközölt jelentős változtatásokat is);

– szervezési innováció: új szervezési módszer alkalmazása egy vállalkozás üzleti gyakorlatában, munkahelyi szervezetében vagy külső kapcsolataiban.

A jelen részben ismertetett kedvező jogszabályi változásokkal életre hívott források az egyetemi technológiatranszfer-tevékenységre és az iparjogvédelemre is megfelelő alapot képezhetnek a jelenlegi szűkös és ad hoc pályázati források mellett. Továbbá az új támogatási formák az egyetem és az ipar kapcsolatának kiépítésére is kedvező hatást gyakorolhatnak, ugyanis a kkv-k helyzete is nehéz, igen kis részüknek áll rendelkezésére akkora tőke, amely lehetőséget ad arra, hogy kutatás-fejlesztésre, kutatáshasznosításra vagy technológiatranszferre tudjanak pénzt fordítani.